

บทที่ 3

หัวเรื่องและแหล่งข้อมูลสำหรับพิจารณากำหนดเลขหมู่และหัวเรื่อง

หัวเรื่อง

หัวเรื่องเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ใช้บริการของห้องสมุด สามารถค้นหนังสือที่ต้องการได้ เพราะหัวเรื่องมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาของหนังสือ คือ แจ้งให้ทราบว่าหนังสือเกี่ยวข้องกับเรื่องใด โดยการแปลความหมายของเนื้อหาของหนังสือทั้งหมดออกมาเป็นคำศัพท์ที่ใช้เป็นหัวเรื่องแทน และเมื่อผู้ใช้บริการต้องการหนังสือที่จัดเก็บอยู่ในห้องสมุด ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่จะใช้หัวเรื่องสำหรับค้นหาหนังสือที่ต้องการ หัวเรื่องทำหน้าที่คล้ายกับชื่อเรื่องและชื่อผู้แต่งในรายการทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด คือ แสดงถึงสถานที่จัดเก็บของหนังสือในห้องสมุด เพราะในบางครั้งชื่อเรื่องไม่ได้บอกถึงเนื้อหาที่แท้จริง รวมทั้งผู้ใช้บริการส่วนใหญ่จะไม่สามารถระบุให้แน่ชัดลงไปว่า ต้องการหนังสือที่แต่งโดยใคร ชื่อเรื่องอะไร จะรู้แต่เพียงว่าต้องการในเรื่องเกี่ยวกับอะไรเท่านั้น ดังนั้น หัวเรื่องจึงเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้ผู้ใช้เข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้ตามเนื้อหา หรือรูปแบบคำประพันธ์ที่ต้องการจากหนังสือ และในรายการทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการสืบค้นของห้องสมุด หัวเรื่องจะถูกใช้มากที่สุดในกระบวนการสืบค้น ในขั้นตอนของการกำหนดหัวเรื่อง เป็นขั้นตอนที่ผู้ปฏิบัติงานจัดทำไปพร้อมกับการกำหนดเลขหมู่ เพราะทั้งการกำหนดหัวเรื่องและเลขหมู่ จะต้องพิจารณาจากเนื้อหาของหนังสือเช่นเดียวกัน และเป็นขั้นตอนของงานที่ทำต่อเนื่องจากการทำรายการ ซึ่ง โดยทั่วไปผู้ปฏิบัติงานจะเป็นบุคคลคนเดียว

1. ความหมายของหัวเรื่อง

หัวเรื่อง ตรงกับคำในภาษาอังกฤษ คือ subject heading ได้มีผู้ให้ความหมายไว้คือ

ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการวิเคราะห์สารนิเทศ (2541: 339) ให้ความหมายของหัวเรื่อง คือ คำ กลุ่มคำ หรือวลี ที่กำหนดขึ้นอย่างมีหลักเกณฑ์ เพื่อบอกเนื้อหาสำคัญของวัสดุสารนิเทศอย่างสั้นๆ

พริทาร์ช (Prytherch 2000: 707) ให้ความหมายของหัวเรื่อง คือ คำ หรือกลุ่มคำ ที่กำหนดให้กับหนังสือ หรือวัสดุอื่นๆ ตามเนื้อหา ซึ่งจะใส่ไว้ในรายการ จัดเรียงตามลำดับอักษร

วายนาร์ (Wynar 1992: 394) ให้ความหมายของหัวเรื่อง หมายถึง จุดที่ใช้เข้าถึง รายการบรรณานุกรมที่บันทึกไว้ ซึ่งอาจเป็นคำ หรือวลี ที่ใช้แทนเนื้อหาของงานที่บันทึกไว้ในรายการบรรณานุกรม

จากความหมายที่มีผู้ให้ไว้ดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า หัวเรื่อง คือ คำ กลุ่มคำ หรือวลี ที่กำหนดขึ้นอย่างมีหลักเกณฑ์ เพื่อบอกเนื้อหาสำคัญของหนังสืออย่างสั้นๆ

2. การสืบค้นโดยใช้หัวเรื่อง

การสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศ เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ต้องการนั้น โดยปกติผู้ใช้จะสืบค้นจากหัวเรื่อง มากกว่าการสืบค้นจากชื่อผู้แต่ง หรือชื่อเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการสืบค้นด้วยระบบมือหรือระบบออนไลน์ แม้ว่าการสืบค้นด้วยระบบออนไลน์จะสามารถสืบค้นด้วยการใช้เทคนิคตามคำสำคัญ (keyword) จากชื่อเรื่อง และเทคนิคตรรกแบบบูล (boolean logic) เพราะผู้ใช้บริการส่วนใหญ่จะไม่สามารถระบุให้แน่ชัดลงไปว่า ต้องการสารสนเทศที่แต่งโดยใคร ชื่อเรื่องอะไร จะรู้แต่เพียงความต้องการว่า ต้องการเรื่องเกี่ยวกับอะไรเท่านั้น ดังนั้น หัวเรื่องจึงเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้ ผู้ใช้เข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้ตามเนื้อหา หรือรูปแบบคำประพันธ์ที่ต้องการจากตัวทรัพยากรสารสนเทศ ซึ่งการกำหนดหัวเรื่องเป็นงานที่สำคัญขั้นตอนหนึ่ง ต้องปฏิบัติควบคู่กับการกำหนดเลขหมู่หนังสือ หนังสือที่กำหนดเลขหมู่ให้แล้วถ้าปราศจากหัวเรื่อง อาจเรียกได้ว่าเป็นการลงทุนที่

สูญเปล่า เพราะผู้ใช้ไม่สามารถที่จะทราบได้ว่าหนังสือที่ต้องการนั้นจัดอยู่ที่หมวดหมู่ใด ดังนั้นหัวเรื่องจึงเป็นจุดสำคัญที่จะช่วยให้ผู้ใช้สามารถใช้เป็นจุดเข้าถึง เนื้อหาของหนังสือ ที่จัดเก็บไว้ให้บริการ ที่สำคัญที่สุด และวิธีการสืบค้นโดยการใช้หัวเรื่อง โดยทั่วไปมีวิธีการสืบค้น 2 วิธี คือ

2.1 การสืบค้นจากคำศัพท์ในชื่อเรื่องหรือหมายเหตุในสารบัญชของรายการ โดยการใช้ห้องสมุดนำคำศัพท์ที่ปรากฏในส่วนของชื่อเรื่อง หรือในหมายเหตุมาทำเป็นเครื่องมือในการสืบค้น คำศัพท์ที่นำมาจากชื่อเรื่องหรือในหมายเหตุ เรียกว่า ภาษาธรรมชาติ (natural language) หรือศัพท์อิสระ (free text) วิธีการนี้จะก่อให้เกิดปัญหาในการสืบค้น คือ ผู้ใช้อาจไม่ทราบความหมายของคำศัพท์ บางครั้งเป็นคำเหมือนที่ใช้ในความหมายอื่น หรือ บางครั้งคำศัพท์จากชื่อเรื่องอาจไม่ได้แสดงถึงเนื้อหาที่แท้จริงของหนังสือ

2.2 การสืบค้นจากคำศัพท์หรือวลีที่กำหนดขึ้นแทนเนื้อหา เรียกว่า หัวเรื่อง หรือคำดรรชนี (index terms) คำศัพท์ที่กำหนดขึ้นเป็น ศัพท์บังคับ (controlled vocabulary) ที่มีความหมายเฉพาะแทนเนื้อหาของหนังสือ คำศัพท์แต่ละคำจะมีความหมายเฉพาะ เพียงแง่มุมเดียวเท่านั้น โดยจะมีการจัดทำรายการคำศัพท์ที่สามารถใช้แทนเนื้อหาของหนังสือได้ เรียกว่า รายการหัวเรื่อง (subject heading list) หรือศัพท์บัญญัติ (thesaurus) ของแต่ละสาขาวิชา ซึ่งจะรวบรวมคำศัพท์ที่สามารถใช้แทนเนื้อหาของหนังสือ เพื่อใช้เป็นจุดเข้าถึงสำหรับผู้ให้บริการ

3. ลักษณะของหัวเรื่องที่ดี

หัวเรื่องที่ดีนั้น ในเอกสารการสอนชุดวิชาการวิเคราะห์สารสนเทศ (2541: 339) ได้กล่าวว่าควรมีลักษณะดังนี้

3.1 สั้น กระชับรัด

3.2 มีความหมายเด่นชัด

3.3 ครอบคลุมเนื้อหาของหนังสือทั้งเนื้อหาที่กว้าง เฉพาะเจาะจง และในแง่มุมต่างๆ

ตัวอย่างลักษณะของคำที่กำหนดเป็นหัวเรื่องได้ เช่น

เครื่องดนตรีไทย

ไทย - - ประวัติศาสตร์ - - กรุงสุโขทัย, 1800-1900

เบสิก (ภาษาคอมพิวเตอร์)

แม่น้ำเจ้าพระยา

4. วัตถุประสงค์ในการกำหนดหัวเรื่อง

การกำหนดหัวเรื่องสำหรับหนังสือแต่ละชื่อเรื่อง มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

4.1 เพื่อรวบรวมหนังสือที่มีเนื้อหาเดียวกันหรือเหมือนกันไว้ด้วยกัน ภายใต้คำ กลุ่มคำ หรือวลี เดียวกัน

4.2 เป็นจุดเข้าถึง เป็นเครื่องมือชี้นำไปยังเนื้อหาของหนังสือ และค้นหาหนังสือที่ต้องการได้สะดวก รวดเร็ว

4.3 เพื่อช่วยในการวิเคราะห์เลขหมู่ของหนังสือ โดยพิจารณาจากหัวเรื่องที่กำหนดให้ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดเลขหมู่จากแผนการจัดหมู่ตามระบบที่เลือกใช้

4.4 เป็นเครื่องมือในการจัดทำบรรณานุกรมและบรรณานุกรมเฉพาะสาขาวิชา

4.5 เพื่อช่วยในการจัดเก็บหนังสือและให้บริการ

5. วิธีกำหนดหัวเรื่อง

การกำหนดหัวเรื่อง เพื่อให้ได้หัวเรื่องที่ดี สามารถใช้เป็นจุดเข้าถึงสารสนเทศในตัวเลขหนังสือได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรณารักษ์ผู้ปฏิบัติงานควรดำเนินการตามลำดับดังนี้

5.1 อ่านและพิจารณาเนื้อหาของหนังสือว่าเกี่ยวกับเรื่องใด

5.2 สรุปสาระสำคัญเป็น คำ กลุ่มคำ หรือวลี ที่เหมาะสม ตามความคิด และตามความเข้าใจ

5.3 นำคำ กลุ่มคำ หรือวลีที่คิดไว้ ไปตรวจสอบกับคู่มือการให้หัวเรื่องที่ห้องสมุดเลือกใช้ ถ้าพบว่าเป็นคำ กลุ่มคำ หรือวลี ที่มีในหนังสือคู่มือและกำหนดให้ใช้เป็นหัวเรื่องได้ก็สามารถใช้ได้

5.4 กรณีที่ไม่พบคำ กลุ่มคำ หรือวลี ตามที่คิดไว้ ให้พิจารณาจากคำ กลุ่มคำ หรือวลีที่กำหนดให้ใช้ในคู่มือ ว่ามีคำใดที่กำหนดให้ใช้แทน หรือมีความหมายเดียวกัน หรือมีความหมายใกล้เคียงกับที่คิดไว้ และสามารถใช้แทนเนื้อหาของหนังสือเล่มนั้นๆ ได้ ก็ให้ใช้แทน

5.5 จำนวนของหัวเรื่อง หัวเรื่องที่กำหนดให้กับหนังสือแต่ละชื่อเรื่องอาจมีมากกว่า 1 หัวเรื่อง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความหลากหลายของเนื้อหาและนโยบายในการกำหนดหัวเรื่องของห้องสมุดว่าจะให้ได้มากที่สุดกี่หัวเรื่อง ปกติการกำหนดหัวเรื่องจะกำหนดให้กับเนื้อหาหลักของหนังสือเป็นอันดับแรก แต่ในบางครั้งจำเป็นต้องกำหนดหัวเรื่องให้มากกว่า 1 หัวเรื่อง เนื่องจากความหลากหลายของเนื้อหา และหัวเรื่องเพียง 1 หัวเรื่องไม่สามารถครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดได้

6. ความแตกต่างระหว่างเลขหมู่กับหัวเรื่อง

การกำหนดเลขหมู่และหัวเรื่อง มีขั้นตอนการพิจารณาถึงเนื้อหาของหนังสือเพื่อการกำหนดเลขหมู่และหัวเรื่อง ให้กับหนังสือแต่ละชื่อเรื่องเหมือนกัน ซึ่งโดยปกติต้องปฏิบัติควบคู่กันไปเสมอ แต่ทั้งเลขหมู่และหัวเรื่องที่กำหนดให้กับหนังสือแต่ละชื่อเรื่อง มีข้อแตกต่างกัน คือ

6.1 เลขหมู่

6.1.1 เป็นการกำหนดเลขหมู่หรือสถานที่จัดเก็บบนชั้นให้กับหนังสือ

6.1.2 หนังสือ 1 ชื่อเรื่อง จะมีเลขหมู่ได้เพียงเลขเดียว แม้ว่าภายในเล่มจะมีเนื้อหาหลากหลายแง่มุม

6.1.3 เลขหมู่ของหนังสือจะกำหนดเป็นสัญลักษณ์ใช้แทนเนื้อหา

6.1.4 เลขหมู่ของหนังสือสามารถกำหนดใช้เป็นเลขหมู่ที่มีเนื้อหากว้างๆ เพื่อให้สามารถครอบคลุมแง่มุมย่อยๆ หลายแง่มุมได้ ภายในเลขหมู่เพียงเลขเดียว

6.2 หัวเรื่อง

6.2.1 ผู้ใช้บริการจะใช้หัวเรื่องเป็นจุดเข้าถึงสารสนเทศในหนังสือที่จัดเก็บไว้บนชั้น ดังนั้นการกำหนดหัวเรื่องจึงเป็นการกำหนดจุดเข้าถึงเนื้อหาในตัวเล่มหนังสือให้กับผู้ใช้บริการ โดยผู้ใช้บริการไม่จำเป็นต้องทราบว่า หนังสือที่ต้องการมีเลขหมู่อย่างไร ก่อนการสืบค้น

6.2.2 หนังสือ 1 ชื่อเรื่อง สามารถกำหนดหัวเรื่องให้ได้มากกว่า 1 หัวเรื่อง ตามแ่งมุมของเนื้อหาที่หลากหลายภายในเล่ม แต่ตัวเล่มจะต้องจัดเก็บอยู่บนชั้นได้ทีเดียว

6.2.3 หัวเรื่องจะมีลักษณะเป็นคำ กลุ่มคำ หรือวลีที่ใช้แทนเนื้อหาของหนังสือ

6.2.4 คำ กลุ่มคำ หรือวลี จะต้องมีความหมายตรงตามเนื้อหาของหนังสือ การกำหนดหัวเรื่องสามารถใช้คำที่กว้างครอบคลุมเนื้อหาเฉพาะได้ แต่ต้องมีการทำรายการโยง เพื่อให้ดูรายการในเนื้อหาที่ตรงกับเนื้อหาภายในตัวเล่มหนังสือด้วย

7. การพิจารณาเลือกใช้หัวเรื่อง

ในการกำหนดหัวเรื่อง จะมีคู่มือที่ใช้สำหรับกำหนดคำที่สามารถใช้เป็นหัวเรื่องได้ ซึ่งคู่มือนี้มีหน่วยงานหรือบุคคลที่จัดทำออกมาเผยแพร่หลายเล่มด้วยกัน การพิจารณาใช้คู่มือเล่มใด หรือใช้หลายๆ เล่ม ควบคู่กันนั้น มีหลักเกณฑ์สำหรับพิจารณา ดังนี้

7.1 ประเภทและขนาดของห้องสมุด เป็นห้องสมุดประเภทใด ขนาดใด

7.2 ผู้ใช้บริการ ถ้าเป็นห้องสมุดระดับโรงเรียนประถม อาจเลือกใช้หัวเรื่องที่เป็นคำง่ายๆ แต่ถ้าเป็นห้องสมุดเฉพาะ ผู้ใช้เป็นนักวิชาการเฉพาะสาขาวิชา อาจจะใช้คำศัพท์ที่เป็นศัพท์เฉพาะวิชา

7.3 เอกภาพของหัวเรื่อง หนังสือที่มีเนื้อหาหรือสาขาวิชาเดียวกันควรได้หัวเรื่อง เดียวกัน

7.4 ควรเลือกใช้หัวเรื่องที่ตรงกับเนื้อหาวิชาให้มากที่สุด

7.5 หนังสือ 1 ชื่อเรื่อง สามารถมีหัวเรื่องได้มากกว่า 1 หัวเรื่อง ในกรณีที่หนังสือเล่มนั้นๆ มีเนื้อหาหลายแง่มุมหรือหลายสาขาวิชาใน 1 ชื่อเรื่อง

7.6 ในกรณีที่ไม่มีคำ กลุ่มคำ หรือวลี ที่เป็นศัพท์เฉพาะในคู่มือการให้หัวเรื่อง ผู้ปฏิบัติงานสามารถใช้คำศัพท์เฉพาะนั้นเป็นหัวเรื่องได้ โดยพิจารณาจากศัพท์บัญญัติ ว่ามีการให้อย่างไรในความหมายนั้นๆ

8. คำที่สามารถกำหนดขึ้นใช้เป็นหัวเรื่องได้

คำ ข้อความ หรือวลี ที่สามารถกำหนดขึ้นเป็นหัวเรื่องได้นั้นมีหลายประเภท ขึ้นอยู่กับเนื้อหาของหนังสือ ซึ่งสามารถแบ่งตามลักษณะของคำออกเป็น 2 ประเภท (หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย 2525: 26-27) คือ

8.1 วิสามานยนาม

8.1.1 ชื่อบุคคล

8.1.2 ชื่อสกุล (วงศ์ตระกูลต่างๆ)

8.1.3 ชื่อสถานที่ เช่น ชื่อประเทศ รัฐ เมือง จังหวัด กลุ่มประเทศ แม่น้ำ

ภูเขา เกาะ ทะเล ทะเลสาบ มหาสมุทร ฯลฯ

8.1.4 ชื่อสัญชาติ

8.1.5 ชื่อภาษาและวรรณคดี

8.1.6 ชื่อสนธิสัญญา

8.1.7 ชื่อของสงคราม

8.1.8 ชื่อชนพื้นเมือง

8.1.9 ชื่อวันสำคัญต่างๆ และชื่อพิธีสำคัญๆ

8.1.10 ชื่อสถาบันนิติบุคคลต่างๆ เช่น กระทรวง ทบวง กรม กอง
สมาคม โรงเรียน โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย โรงแรม ฯลฯ

8.2 สามานยนาม

8.2.1 ชื่อสัตว์ ต้นไม้ ผลไม้ ดอกไม้

8.2.2 ชื่อโรค

- 8.2.3 ชื่อกีฬา
- 8.2.4 ชื่อเครื่องดนตรี
- 8.2.5 ชื่อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย
- 8.2.6 ชื่อเคมีภัณฑ์ต่างๆ
- 8.2.7 ชื่อแร่ธาตุ

9. ประเภทของหัวเรื่อง

หัวเรื่องที่กำหนดให้กับหนังสือแต่ละชื่อเรื่องนั้น สามารถแบ่งตามแนวคิดหลักของเนื้อหาได้ 2 ประเภท (หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย 2538: ข-ฅ) คือ

9.1 หัวเรื่องใหญ่ (main heading) คือ คำ กลุ่มคำ หรือวลี ที่กำหนดใช้แทนเนื้อหาหลักของหนังสือเรื่องหรือสาขาวิชานั้นๆ ซึ่งจะใช้เพียงลำพัง หรืออาจมีหัวเรื่องย่อยประกอบด้วยก็ได้ หัวเรื่องใหญ่บางหัวเรื่องสามารถใช้เป็นหัวเรื่องย่อยได้ด้วย โดยจะมีคำสั่งบอกไว้ว่าให้ใช้เป็นหัวเรื่องย่อยได้ในกรณีใดบ้าง เช่น

เครื่องบิน (Airplanes) [TL670-723 ; 629.13334]

งานเทคนิค (ห้องสมุด)

งานไม้ (Wood Work) [NK9600-9955, TS840-905, TT180-203.5 ; 747.3]

หรือ

Electric toys 688.7

xx Toys

Ocean 551.46

9.2 หัวเรื่องย่อย (sub-heading) คือ คำ กลุ่มคำ หรือวลี ที่ใช้จำแนกรายละเอียดของหัวเรื่องใหญ่ใช้ตามหลังหัวเรื่องใหญ่ เพื่อกำหนดขอบเขตหรือความหมายของหัวเรื่องใหญ่ให้เฉพาะเจาะจงลงไปอีก หัวเรื่องย่อยจะแสดงโดยใช้เครื่องหมาย – หรือ-- นำหน้าหรือคั่นระหว่างคำที่เป็นหัวเรื่องใหญ่และหัวเรื่องย่อย หัวเรื่องใหญ่ 1 หัวเรื่องสามารถมีหัวเรื่องย่อยได้มากกว่า 1 ระดับ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

9.2.1 หัวเรื่องย่อยระบุขอบเขตเฉพาะของเนื้อหาและวิธีเขียน เช่น

ชลประทาน (Irrigation) [HD1711-1741, S612-619, TC801-937 ; 333.91, 631.7]

แบ่งตามชื่อภูมิศาสตร์และใช้เป็นหัวเรื่องย่อยตามหลังชื่อพืชได้ด้วย

ข้าว-- ชลประทาน

เท้า --มะเร็ง (Cancer) [RC280 ; 616.99298]

ปลา-- การเลี้ยง (Fish-culture) [SH ; 639.3]

ภาษาไทย -- พจนานุกรม

วิทยานิพนธ์ -- สารระสังเขป

9.2.2 หัวเรื่องย่อยตามยุคสมัยหรือลำดับเหตุการณ์

ไทย -- ประวัติศาสตร์ -- กรุงสุโขทัย, 1800-1900

ไทย -- ประวัติศาสตร์ -- กรุงศรีอยุธยา, 1893-2310

ไทย -- ประวัติศาสตร์ -- กรุงรัตนโกสินทร์ -- รัชกาลที่ 5, 2411-2453

United States -- History -- 1600-1775, Colonial period

United States -- History -- 1783-1809.

United States -- History --1861-1865, Civil War.

9.2.3 หัวเรื่องย่อยชื่อสถานที่ทางภูมิศาสตร์ หัวเรื่องที่สามารถ

แบ่งย่อยชื่อสถานที่ทางภูมิศาสตร์ได้ จะมีข้อความที่เป็นคำสั่งและคำอธิบายบอกไว้ให้สังเกต ดังนี้

9.2.3.1 หัวเรื่องที่มีมีคำสั่งและคำอธิบาย บอกไว้ เช่น

แบ่งตามชื่อภูมิศาสตร์.....

(May Subd Geog)

(May subdiv. geog)

มนุษย์อวกาศ (Astronauts) [629.450092]

แบ่งตามชื่อภูมิศาสตร์

ดังนั้นถ้าเป็นหนังสือที่มีเนื้อหาพูดถึงมนุษย์อวกาศของสหรัฐอเมริกา
จะได้

มนุษย์อวกาศ --สหรัฐอเมริกา

ในบางกรณีจะพบคำว่า Not Subd Geog ในเครื่องหมายวงเล็บ แสดงว่า
ไม่ต้องแบ่งย่อยตามชื่อภูมิศาสตร์

9.2.3.2 ถ้าเป็นชื่อรัฐ เมือง หรือจังหวัด จะต้องลงการ
แบ่งย่อยตามหลังชื่อประเทศ เช่น

โรงเรียน (School) [L ; 371]

แบ่งตามชื่อภูมิศาสตร์

ถ้าเป็นโรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ จะได้หัวเรื่องดังนี้

โรงเรียน -- ไทย -- เชียงใหม่

10. ข้อควรพิจารณาในการกำหนดหัวเรื่องหนังสือบางประเภท

หนังสือบางประเภทมีหลักเกณฑ์การกำหนดหัวเรื่องที่เฉพาะ หรือมีข้อยกเว้น
บางประการที่แตกต่างจากหนังสือทั่วไป ได้แก่หนังสือประเภทต่อไปนี้

10.1 หนังสือชีวประวัติ เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติชีวิตของบุคคล
ทั้งด้านส่วนตัว การงาน สามารถแบ่งออกได้ 2 ลักษณะ คือ

10.1.1 ประวัติของบุคคลคนเดียว ทั้งหนังสืออัตชีวประวัติ และประวัติ
ที่บุคคลอื่นเขียนให้ หนังสือประเภทนี้การกำหนดหัวเรื่องจะกำหนดหัวเรื่องที่ชื่อเจ้าของ
ชีวประวัติ โดยใช้รูปแบบของหัวเรื่องเช่นเดียวกับการลงรายการหลักชื่อบุคคล และถ้าใน
ตัวเล่มยังมีเนื้อหาในแง่มุมอื่นนอกเหนือจากชีวประวัติ ที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นว่ามีความสำคัญ
สามารถให้หัวเรื่องตามเนื้อหาที่เสนอได้อีก เช่น

กึกกฤษี ปราโมช, ม.ร.ว., 2454-2538.

10.1.2 หนังสือรวมชีวประวัติของบุคคลหลายคน สามารถแบ่งออก
ได้ 3 ประเภท คือ

10.1.2.1 รวมชีวประวัติของบุคคลทั่วไป ไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา อาชีพ หนังสือประเภทนี้จะกำหนดหัวเรื่องให้เพียง 1 หัวเรื่อง คือ **ชีวประวัติ** โดยไม่มีการแบ่งย่อยอื่นๆ อีก เช่น หนังสือเรื่อง ประวัตินักคิดสำคัญของโลก

10.1.2.2 รวมชีวประวัติของบุคคลชาติใดชาติหนึ่ง หรือ เฉพาะสถานที่ทางภูมิศาสตร์ใดภูมิศาสตร์หนึ่ง กรณีนี้จะกำหนดหัวเรื่องให้ตามชื่อประเทศ หรือชื่อสถานที่ทางภูมิศาสตร์ และใช้คำว่า **ชีวประวัติ** เป็นหัวเรื่องย่อย เช่น

หนังสือเรื่อง **ใครเป็นใครในประเทศไทย**
กำหนดหัวเรื่องให้ คือ **ไทย--ชีวประวัติ.**

10.1.2.3 รวมชีวประวัติบุคคลอาชีพเดียวกัน หรืออาชีพใด อาชีพหนึ่ง เช่น อาชีพนักวิทยาศาสตร์ อาชีพครู เป็นต้น กรณีนี้จะกำหนดหัวเรื่องให้ตาม กลุ่มอาชีพ และใช้คำว่า **ชีวประวัติ** เป็นหัวเรื่องย่อย เช่น

หนังสือเรื่อง **ประวัติครู**
กำหนดหัวเรื่องให้ คือ **ครู--ชีวประวัติ.**

หนังสือเรื่อง **Dictionary of Scientific Biography**
กำหนดหัวเรื่องให้ คือ **Scientist--Biography.**

10.2 หนังสือทางวรรณคดี การกำหนดเลขหมู่กำหนดตามรูปแบบคำ ประพันธ์ ตามความงามของภาษา ทั้งวรรณกรรมคลาสสิก และวรรณกรรมร่วมสมัย สามารถ แบ่งเป็น **2** ประเภท คือ

10.2.1 หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิชา หลักการทฤษฎี ลักษณะรูปแบบ คำประพันธ์ของวรรณคดี หรือเป็นทางด้านประวัติและวิจารณ์วรรณคดี หรือวรรณคดี ของชาติใดชาติหนึ่ง กรณีนี้จะกำหนดหัวเรื่องตามเนื้อหาของหนังสือที่กล่าวถึง เช่น

กวีนิพนธ์.

วรรณคดีไทย--ประวัติและวิจารณ์.

การแต่งร้อยแก้ว.

10.2.2 หนังสือที่เป็นตัววรรณคดี แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

10.2.2.1 วรรณคดีเรื่องเดียว ประพันธ์โดยผู้ประพันธ์คนเดียว
ปกตินหนังสือประเภทนี้ ไม่กำหนดหัวเรื่องให้ เพราะเป็นที่รู้จักของผู้อ่านโดยทั่วไป ซึ่งผู้อ่าน
อาจจะรู้จักชื่อผู้ประพันธ์ และชื่อเรื่อง เช่น พระอภัยมณี ขุนช้างขุนแผน Romio and
Juliet เป็นต้น

10.2.2.2 วรรณคดีที่เป็นงานรวม ปกตินหนังสือประเภทนี้
จะมีชื่อเรื่องรวมถ้าเป็นการรวมวรรณคดีที่มีรูปแบบคำประพันธ์เดียวกัน จะให้หัวเรื่องที่
รูปแบบคำประพันธ์นั้น และให้หัวเรื่องย่อยว่า รวมเรื่อง เช่น

หนังสือเรื่อง รวมบทละครไทย
กำหนดหัวเรื่องให้ คือ **บทละครไทย--รวมเรื่อง.**
กวีนิพนธ์ไทย--รวมเรื่อง.

10.3 หนังสือนวนิยาย เรื่องสั้น หนังสือเด็กและเยาวชน หนังสือประเภทนี้
ปกติกการจัดหมวดหมู่ตามแผนการจัดหมวดหมู่จะรวมอยู่ในหมวดวรรณคดี แต่ห้องสมุด
ทั่วไปไม่นิยมจัดหมวดหมู่ให้ตามระบบที่เป็นสากล แยกจัดเก็บต่างหากจากหนังสือวิชาการ
และกำหนดตัวอักษรเป็นสัญลักษณ์ขึ้นใช้แทนการจัดหมวดหมู่ หลักการกำหนดหัวเรื่อง
ให้กับหนังสือประเภทนี้ สามารถแยกออกเป็น 2 ประเภท คือ

10.3.1 หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิชา หลักการ ทฤษฎี ลักษณะ
รูปแบบการประพันธ์ หรือเป็นทางด้านประวัติและการวิจารณ์ กรณีนี้จะกำหนดหัวเรื่อง
ตามเนื้อหาของหนังสือ เช่น

การเขียนเรื่องสั้น.

การแตงนวนิยาย.

นวนิยายไทย.

นวนิยายอังกฤษ.

นวนิยายวิทยาศาสตร์.

วรรณกรรมสำหรับเด็ก.

วิทยาศาสตร์--วรรณกรรมสำหรับเด็ก.

10.3.2 หนังสือที่เป็นตัวนวนิยาย เรื่องสั้น หนังสือเด็กและเยาวชน เป็นหนังสือที่มีการประพันธ์โดยการผูกเรื่องขึ้นมาเป็นเรื่องราว มีตัวละคร อาจเป็นเรื่องที่เกิดจากจินตนาการ เรื่องจริง หรืออิงประวัติศาสตร์ก็ได้ หนังสือนวนิยาย เรื่องสั้น หนังสือเด็กและเยาวชน ที่ประพันธ์โดยผู้ประพันธ์คนเดียว และไม่ใช้งานรวม จะเหมือนกับวรรณคดี คือ ไม่กำหนดหัวเรื่องให้ เพราะจะเป็นที่รู้จักของผู้อ่านโดยทั่วไป ผู้อ่านจะรู้จักชื่อผู้แต่ง หรือชื่อเรื่อง เป็นส่วนใหญ่ เช่น ทมยันตี กฤษณา อโศกสิน โสภาค สุวรรณ

ชาติ กอบจิตติ วาณิชย์ จรุงกิจอนันต์ และ เกริก ยუნพันธ์ เป็นต้น ยกเว้นเรื่องสั้นบางเรื่องที่มีการนำมารวมงานของผู้แต่งคนเดียวกัน หรือผู้แต่งหลายคนในเล่มเดียว กรณีนี้จะกำหนดหัวเรื่องให้ คือ เรื่องสั้น--รวมเรื่อง.

10.4 หนังสืออนุสรณ์งานศพ คือ หนังสือที่จัดพิมพ์แจกเพื่อเป็นที่ระลึก เนื่องในงานศพของผู้เสียชีวิต ที่ปรากฏโดยทั่วไป สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ

10.4.1 หนังสือที่เกี่ยวกับประวัติชีวิตส่วนตัว และการทำงานของ ผู้เสียชีวิตทั้งเล่ม กรณีนี้จะกำหนดหัวเรื่องให้ที่ชื่อผู้เสียชีวิต ในรูปแบบเช่นเดียวกับการ ลงรายการหลักชื่อบุคคล เช่นเดียวกับหนังสือชีวประวัติของบุคคลคนเดียว

10.4.2 หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสาขาวิชาต่างๆ แต่มีประวัติของผู้เสียชีวิตแทรกไว้ที่ส่วนหน้าของตัวเล่ม หรือบางส่วนของตัวเล่ม กรณีนี้จะกำหนดหัวเรื่องให้ มากกว่า 1 หัวเรื่องคือ กำหนดหัวเรื่องที่ชื่อของผู้เสียชีวิต และกำหนดหัวเรื่องให้ตาม เนื้อหาวิชาของ หนังสือที่มีประวัติของผู้เสียชีวิตแทรกไปด้วย

11. คำอธิบาย เครื่องหมาย และรายการโยง ที่พบในคู่มือกำหนดหัวเรื่อง

ในคู่มือกำหนดหัวเรื่อง จะมีการให้คำอธิบายการกำหนดหัวเรื่อง เครื่องหมาย และรายการโยง เพื่อแสดงถึงความแตกต่างการใช้ของหัวเรื่องในคู่มือ ดังนั้นก่อนใช้คู่มือ กำหนดหัวเรื่อง ต้องอ่านคำอธิบายวิธีใช้ของคู่มือที่เลือกใช้อย่างละเอียดก่อน เพื่อป้องกันการกำหนดหัวเรื่องผิดพลาด ลักษณะที่พบบ่อยครั้งในคู่มือการกำหนดหัวเรื่องทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ได้แก่

11.1 คำที่พิมพ์ด้วยตัวอักษรเข้ม แสดงว่าเป็นคำที่ใช้เป็นหัวเรื่องใหญ่ได้

11.2 คำที่พิมพ์ด้วยตัวอักษรบาง แสดงว่าเป็นคำที่ไม่สามารถใช้เป็นหัวเรื่องใหญ่ได้ หรือบางคำสามารถใช้เป็นหัวเรื่องย่อยได้ โดยจะมีคำอธิบายบอกไว้คือ

...ใช้เป็นหัวเรื่องย่อยตามหลัง...

...subdivision.....under...

11.3 รายการโยงภายใต้หัวเรื่อง ได้แก่

ดูเพิ่มเติมที่ ใช้โยงหัวเรื่องอื่นที่สัมพันธ์กันแต่มีเนื้อหาแคบกว่า

X ใช้โยงคำที่ไม่ใช้เป็นหัวเรื่อง

XX ใช้โยงหัวเรื่องอื่นที่สัมพันธ์กันแต่มีเนื้อหากว้างกว่า

ดูที่ ใช้โยงจากคำที่สัมพันธ์กันและไม่ใช้เป็นหัวเรื่องให้
ไปดูคำที่ใช้เป็นหัวเรื่อง

USE ใช้โยงจากคำที่สัมพันธ์กันและไม่ใช้เป็นหัวเรื่องให้
ไปดูคำที่ใช้เป็นหัวเรื่อง

UF บอกให้ทราบว่าคำที่ใช้เป็นหัวเรื่องนั้นใช้แทนคำ
อะไรบ้างที่มีความสัมพันธ์กัน

SA ใช้โยงเพื่อแนะนำหัวเรื่องเพื่อที่จะสร้างหัวเรื่อง
ขึ้นใหม่ ตามความจำเป็น

BT ใช้โยงหัวเรื่องอื่นที่สัมพันธ์กันแต่มีเนื้อหากว้างกว่า

NT ใช้โยงหัวเรื่องอื่นที่สัมพันธ์กันแต่มีเนื้อหาแคบกว่า

RT ใช้โยงหัวเรื่องอื่นที่สัมพันธ์กัน

[Former heading] เป็นหัวเรื่องที่เคยใช้ในคู่มือฉบับพิมพ์ครั้งก่อน
ปัจจุบันเลิกใช้แล้ว

หมายเหตุ BT = Broader Term

NT = Narrower Term

RT = Related Term

SA = See Also

UF = Used For

ในกลุ่มข้อกำหนดหัวเรื่องภาษาไทยบางเล่มจะพบอักษรย่ออื่นๆ เช่น

ชท = ใช้แทน

กก = กว้างกว่า

คก = แคบกว่า

กข = เกี่ยวข้อง

**ตัวอย่างที่ 3.1 หัวเรื่องจากกลุ่มข้อกำหนดหัวเรื่องที่มีคำอธิบาย เครื่องหมาย
และรายการโยง (ภาษาไทย)**

การสอบ (Examinations) [LB1762-1765, LB2366-2367,

LB3050-3060, LC1070-1071 ; 371.271]

แบ่งตามชื่อภูมิศาสตร์และใช้เป็นหัวเรื่องย่อยได้ด้วย

ดูเพิ่มเติม ข้าราชการ – การสอบ

ความวิตกกังวลในการสอบ

X การสอบไล่

ข้อสอบและการสอบ

สอบคัดเลือก

XX คำถามและคำตอบ

การสอบไล่ ดูที่ การสอบ

การสะสมทุน ดูที่ การระดมทุน

ที่มา: หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย 2538: 189.

ตัวอย่างที่ 3.2 หัวเรื่องจากคู่มือกำหนดหัวเรื่องที่มีคำอธิบาย เครื่องหมาย
และรายการโยง (ภาษาอังกฤษ)

Drinking of alcoholic beverages (May subdiv. Geog.)

178; 363.4; 394.1; 613.81

Use for materials on drinking in its social aspects and as a social problem.

UF Alcohol consumption

Alcoholic beverage consumption

Consumption of alcoholic beverages

Drinking problem

Social drinking

SA classes of persons and ethnic groups with the

subdivision Alcohol use, e.g. Employees–Alcohol use;

Youth – Alcohol use; etc., to be added as needed

NT **Drunk driving**

RT **Alcoholic beverages**

Temperance

Drinking problem

USE Alcoholism

Drinking of alcoholic beverages

Drinking water 363.6 :628.1

UF Potable water

Tap water

BT Water

Water supply

ที่มา: Sear List Subject Heading 1997: 224.

ตัวอย่างที่ 3.3 หัวเรื่องจากคู่มือกำหนดหัวเรื่องที่มีคำอธิบาย เครื่องหมาย
และรายการโยง (ภาษาอังกฤษ)

Engineering design (May Subd Geog)	
	[TA174]
RT	Strains and stresses
BT	Design, Industrial
SA	<i>subdivision</i> Design and construction under types of structures, machines, equipment, etc.,e.g Automobiles—Design and construction
NT	Machine design
	Materials
	Prototypes, Engineering
	Structural design
--Law and legislation (May Subd Geog)	
BT	Engineering law
Engineering firms (May Subd Geog)	
	[TA12 (Directories)]
	[TA157 (Engineering as a profession)]
	[TA216-TA217 (Consulting engineering)]
Engineering research	
USE	Engineering--Research

ที่มา: Library of Congress Subjects Heading 2000: 1903.

12. คู่มือกำหนดหัวเรื่อง

คู่มือกำหนดหัวเรื่องที่บรรณารักษ์ หรือผู้ปฏิบัติงานคุ้นเคยและใช้เป็นประจำ มีลักษณะเป็นแบบรูปเล่มสิ่งพิมพ์ แต่เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ จึงมีการจัดทำคู่มือกำหนดหัวเรื่องในรูปวัสดุย่อส่วน และซีดีรอม ออกมาให้บริการด้วย เช่น คู่มือกำหนดหัวเรื่องของหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน บรรณารักษ์สามารถจัดหาไว้เป็นคู่มือได้ ทั้งในรูปของหนังสือคู่มือซึ่งจะมีฉบับพิมพ์ใหม่ ออกมาอย่างสม่ำเสมอ ปัจจุบันมีถึงฉบับพิมพ์ครั้งที่ 23 (ปี ค.ศ. 2000) ในรูปของไมโครฟิช มีการจัดทำออกมาทุก 3 เดือน และในรูปของ ซีดีรอม ที่สามารถบอกรับเป็นสมาชิกการใช้งานได้

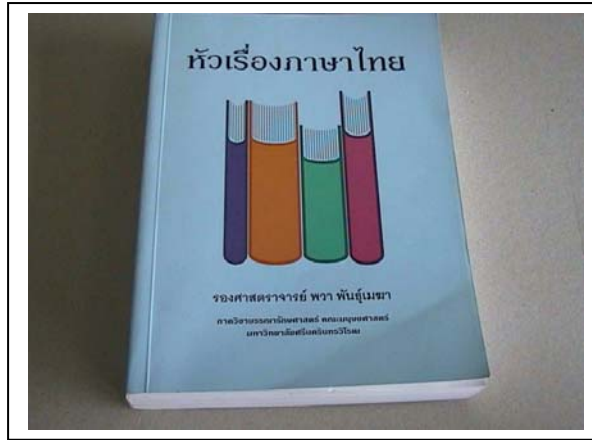
คู่มือกำหนดหัวเรื่อง มีทั้งคู่มือสำหรับกำหนดหัวเรื่องทั่วไป และเฉพาะวิชา ตัวอย่างเช่น หัวเรื่องทั่วไป ได้แก่ หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย Sear List Subject Heading เป็นต้น ส่วนหัวเรื่องเฉพาะวิชา เช่น หัวเรื่อง การแพทย์ภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหิดล, Medical Subject Heading, Thesaurus of Engineering and Scientific Terms และ Thesaurus of International Trade Terms เป็นต้น ซึ่งในที่นี้จะแนะนำเฉพาะหัวเรื่องทั่วไปทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ที่นิยมใช้ในห้องสมุด โดยทั่วไปในประเทศไทย ดังนี้

12.1 พวา พันธุ์เมฆมา. หัวเรื่องภาษาไทย. กรุงเทพฯ: ภาควิชา

บรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ, 2542.

รวบรวมคำ กลุ่มคำ หรือวลี ที่ใช้เป็นหัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย รูปแบบธิซอรัส (thesaurus) เรียงตามลำดับอักษรแบบพจนานุกรม ท้ายคำที่ใช้เป็นหัวเรื่องมีเลขหมู่ระบบทศนิยมของดิวอี้ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 21 พร้อมคำศัพท์ภาษาอังกฤษกำกับ รวมทั้งมีคำอธิบายการใช้ภายใต้หัวเรื่องด้วย

รูปที่ 3.1 หัวเรื่องภาษาไทย ของ พวา พันธุ์เมฆา, 2542.
ที่มา: ศรีสุภา นาคธน 2544: 9.

12.2 หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย.

พิมพ์ครั้งที่ 4 ฉบับแก้ไขปรับปรุงใหม่. กรุงเทพฯ: สมาคม
ห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2525.

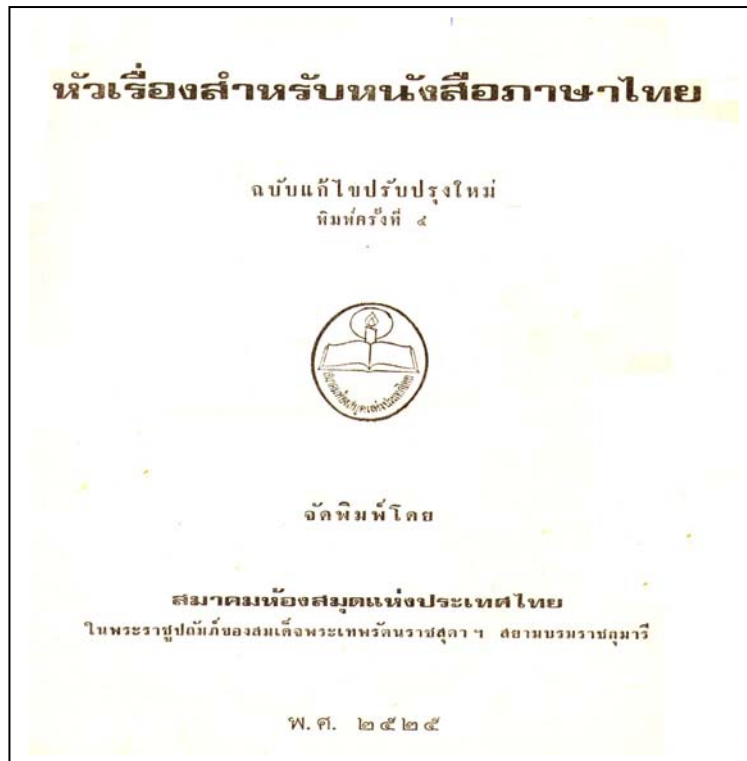
รวบรวมคำ กลุ่มคำ หรือวลีภาษาไทยที่ใช้เป็นหัวเรื่องเรียงตามลำดับ
อักษรแบบพจนานุกรม มีเลขหมู่ระบบทศนิยมของคิวอี้ กำกับไว้ท้ายหัวเรื่อง เครื่องหมาย
ที่พบในคู่มือที่แตกต่างออกไป คือ เครื่องหมายดอกจัน (*) 1 ดอก และ 2 ดอก และ
เครื่องหมายดาว 1 ดวง และ 2 ดวง

ดอกจัน 1 ดอก คือ หัวเรื่องที่เพิ่มเติมจากฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3

ดอกจัน 2 ดอก คือ หัวเรื่องที่เปลี่ยนแปลงจากฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2

ดาว 1 ดวง คือ หัวเรื่องที่เพิ่มเติมใหม่ในการพิมพ์ครั้งที่ 4

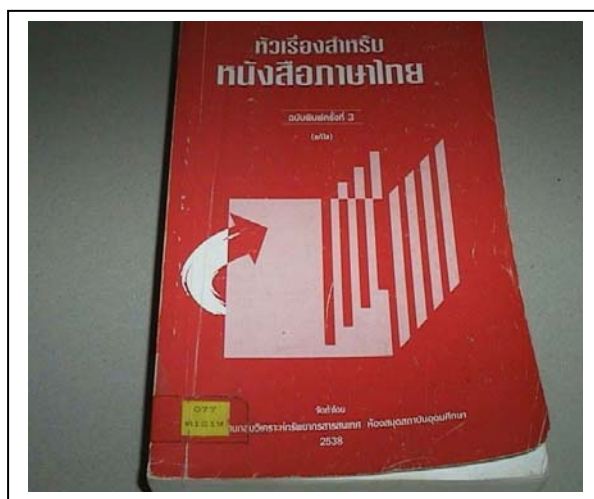
ดาว 2 ดวง คือ หัวเรื่องที่เปลี่ยนแปลงจากฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3

รูปที่ 3.2 หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ของสมาคมห้องสมุด
แห่งประเทศไทย, 2 5 2 5 .
ที่มา: ศรีสุภา นาคชน 2544: 10.

12.3 หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย. จัดทำโดย คณะทำงานกลุ่ม
วิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดสถาบัน
อุดมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3 (แก้ไข). กรุงเทพฯ:
คณะทำงานฯ, 2538.

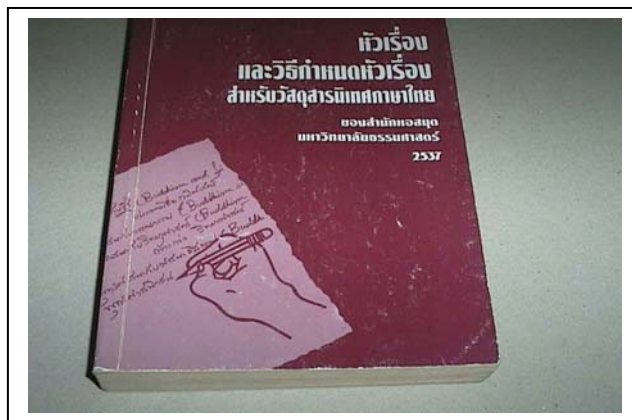
รวบรวมคำ กลุ่มคำ หรือวลีภาษาไทยที่ใช้เป็นหัวเรื่อง เรียง
ตามลำดับอักษรแบบพจนานุกรม มีคำภาษาอังกฤษพร้อมเลขหมู่ในระบบหอสมุดรัฐสภา
อเมริกัน และระบบทศนิยมของดิวอี้ กำกับไว้ท้ายหัวเรื่อง

รูปที่ 3.3 หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย. จัดทำโดย คณะทำงานกลุ่มวิเคราะห์
ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา, 2 5 3 8 .
ที่มา: ศรีสุภา นาคชน 2544: 11.

12.4 หัวเรื่องและวิธีกำหนดหัวเรื่องสำหรับวารสารนิเทศภาษาไทย ของ
สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ: ฝ่ายวิเคราะห์วารสารนิเทศ สำนักหอสมุด
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.

รวบรวมคำที่ใช้เป็นหัวเรื่องจาก คู่มือกำหนดหัวเรื่องของหอสมุด
รัฐสภาอเมริกัน (LCSH) และคู่มือกำหนดหัวเรื่องของหอสมุดแพทย์แห่งชาติอเมริกัน
(MeSH) โดยนำมาแปล และตรวจสอบกับหัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ศัพท์บัญญัติของ
ราชบัณฑิตยสถาน สมาคมวิชาชีพและผู้เชี่ยวชาญ และศึกษาตรวจสอบกับผู้ใช้ว่าผู้ใช้
คุ้นเคยและไม่มีปัญหาขัดแย้งว่าควรใช้คำใด ก็จะพิจารณากำหนดไว้ในคู่มือตามลำดับอักษร
และมีคำศัพท์ภาษาอังกฤษ พร้อมเลขหมู่ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน กำกับไว้ด้วย

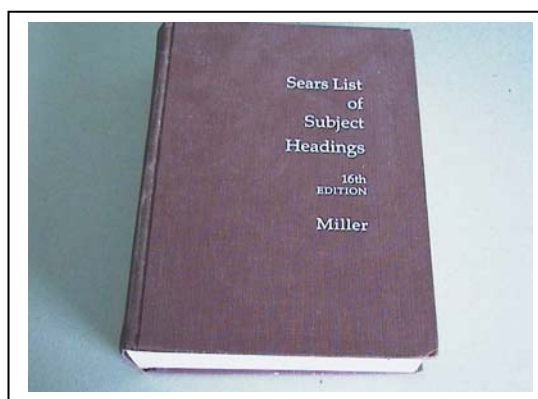
รูปที่ 3.4 หัวเรื่องและวิธีกำหนดหัวเรื่องสำหรับวัสดุสารนิเทศภาษาไทย
ของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.

ที่มา: ศรีสุภา นาคชน 2544: 12.

12.5 Sears List of Subject Headings. Edited by Joseph Miller. 16th ed.

New York: H.W. Wilson, 1997.

รวบรวมคำ กลุ่มคำ หรือวลีภาษาอังกฤษที่ใช้เป็นหัวเรื่องสำหรับ
หนังสือภาษาอังกฤษ เรียงตามลำดับอักษรแบบพจนานุกรม มีเลขหมู่ระบบทศนิยมของคิวอี้
กำกับไว้ท้ายหัวเรื่อง

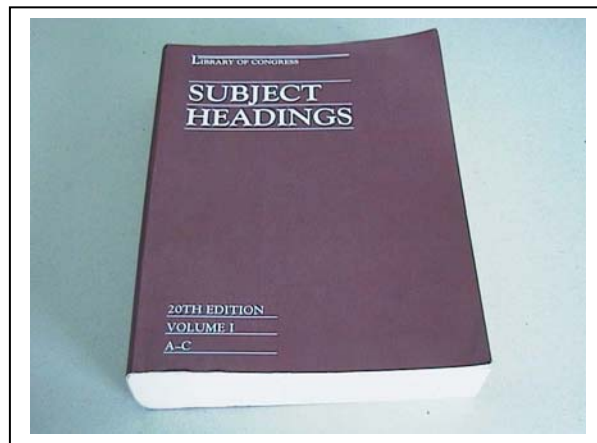

รูปที่ 3.5 Sears List of Subject Headings, 1997.

ที่มา: ศรีสุภา นาคชน 2544: 12.

12.6 **Library of Congress Subject Headings.** 23rd ed. Washington, D.C.
: Cataloging Distribution Service, Library of Congress,
2000. 5 Vol.

รวบรวมคำ กลุ่มคำ หรือวลีภาษาอังกฤษที่ใช้เป็นหัวเรื่องสำหรับ
หนังสือภาษาอังกฤษ เรียงตามลำดับอักษรแบบพจนานุกรม มีเลขหมู่ระบบหอสมุดรัฐสภา
อเมริกัน กำกับไว้ท้ายหัวเรื่อง

รูปที่ 3.6 Library of Congress Subject Headings, 2000.
ที่มา: ศรีสุภา นาคชน 2544: 13.

แหล่งข้อมูลสำหรับการพิจารณำหนดเลขหมู่และหัวเรื่อง

การปฏิบัติงานกำหนดเลขหมู่และหัวเรื่องสำหรับหนังสือ เป็นงานที่ต้องใช้เวลา
ความคิด รวมทั้งต้องอาศัยประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมากพอสมควร จึงจะสามารถ
ปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์กับผู้ใช้บริการ ปัจจุบัน จากความเจริญก้าวหน้า
ของเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะเทคโนโลยีโทรคมนาคมและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์
ทำให้มีเครื่องมือ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ช่วยปฏิบัติงานกำหนดเลขหมู่และหัวเรื่อง ได้อย่าง
สะดวก รวดเร็ว ประหยัดเวลา เช่น มีการจัดทำฐานข้อมูลรายการทรัพยากรสารสนเทศ
ออกให้บริการ ทั้งในรูปแบบสิ่งพิมพ์ แบบออนไลน์ ซีดีรอม และสามารถสืบค้นผ่านระบบ

เครือข่ายอินเทอร์เน็ต รวมทั้งการยินยอมให้ถ่ายโอนเพิ่มข้อมูลจากฐานข้อมูลที่สืบค้นได้มาไว้ในฐานข้อมูลของห้องสมุด ทำให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการกำหนดเลขหมู่ หัวเรื่อง และสร้างรายการทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด แต่ในการปฏิบัติงานจริง จะมีหนังสืออีกเป็นจำนวนมาก ที่ไม่สามารถสืบค้นรายการได้จากเครื่องมือและอุปกรณ์ ที่ผลิตออกมาเผยแพร่ ดังนั้นบรรณารักษ์จึงต้องปฏิบัติงานกำหนดเลขหมู่และหัวเรื่องให้กับหนังสือ โดยพิจารณาจากเนื้อหา แหล่งข้อมูลที่ปรากฏอยู่ที่ตัวเล่ม และแหล่งข้อมูลอื่นที่จะให้รายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาของหนังสือสำหรับการพิจารณา กำหนดเลขหมู่และหัวเรื่อง ในส่วนของเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยปฏิบัติงานกำหนดเลขหมู่และหัวเรื่อง จะกล่าวถึงต่อไปในบทที่ 8

ในการกำหนดเลขหมู่และหัวเรื่องของหนังสือนั้น บรรณารักษ์ต้องพิจารณาถึงเนื้อหาของหนังสืออย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อที่จะได้กำหนดเลขหมู่และหัวเรื่องได้อย่างถูกต้อง ตรงกับเนื้อหาที่แท้จริงหรือครอบคลุมเนื้อหาของหนังสือให้มากที่สุด เพื่อประโยชน์ของผู้ใช้บริการเป็นหลัก การที่บรรณารักษ์จะทราบถึงเนื้อหาของหนังสือที่แท้จริงได้นั้น จำเป็นที่บรรณารักษ์จะต้องอ่านหนังสือเล่มนั้น แต่ในการปฏิบัติงานเป็นไปไม่ได้ที่บรรณารักษ์ต้องอ่านหนังสือทั้งเล่ม เนื่องจากจำนวนหนังสือที่อยู่ในชั้นตอนรอกำหนดเลขหมู่และหัวเรื่อง เพื่อเตรียมนำออกให้บริการมีเป็นจำนวนมาก ดังนั้น บรรณารักษ์จึงต้องมีวิธีการในการอ่านหรือหาข้อมูล เพื่อให้ทราบถึงเนื้อหาของหนังสือให้เร็วที่สุด ท้นต่อปริมาณของหนังสือที่รอการดำเนินงานอยู่

การอ่าน บรรณารักษ์จะอ่านอย่างสังเขป และรวดเร็ว โดยพิจารณาจากส่วนต่างๆ ของหนังสือ ได้แก่ ชื่อเรื่อง ชื่อชุด คำนำ สารบัญ บทนำ ชื่อบทแต่ละบท หัวข้อย่อยภายในบท รายการภาพประกอบ บทสรุป ภาคผนวก อภิธานศัพท์ วรรณคดี บรรณานุกรมท้ายเล่ม หรืออาจเป็นบทสรุปของเนื้อหา คำนิยม บทวิจารณ์เกี่ยวกับหนังสือที่ปรากฏอยู่ที่ใบหุ้มปก และข้อมูลบัตรรายการในสิ่งพิมพ์ ซึ่งแต่ละส่วนจะให้รายละเอียดที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดเลขหมู่และหัวเรื่อง ดังนี้

1. ชื่อเรื่อง (title)

ชื่อเรื่องของหนังสือจะปรากฏอยู่ที่ส่วนหน้าชื่อเรื่อง (half title page)

หน้าปกใน (title page) ปกหนังสือ (cover) ด้านหน้า และสันหนังสือ (spine) ชื่อหนังสือเป็นส่วนที่บอกให้ทราบถึงเนื้อหาหลักของหนังสือว่าเกี่ยวกับเรื่องอะไรเป็นส่วนแรก ในการแต่งหนังสือ ผู้แต่งจะพยายามหาข้อความที่สามารถใช้แทนเนื้อหาของหนังสือให้ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด ชื่อหนังสือเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านสนใจอยากหยิบขึ้นมาอ่าน หนังสือบางเล่ม มีชื่อเรื่องที่เป็นศัพท์วิชาการเฉพาะด้าน ผู้อ่านที่ไม่ใช่บุคคลในสาขาวิชานั้นๆ อาจจะไม่เข้าใจ จำเป็นต้องมีชื่อเรื่องอื่นๆ มาเสริมด้วย ดังนั้น หนังสือ 1 เล่ม อาจจะมีทั้งชื่อเรื่องจริง ชื่อเรื่องเทียบเคียง และชื่อเรื่องรอง

1.1 ชื่อเรื่องจริง (title proper) หมายถึง ชื่อเรื่องสำคัญของหนังสือ หรือชื่อเรื่องอีกชื่อหนึ่งของหนังสือ (alternative title) ที่ไม่ใช่ชื่อเรื่องเทียบเคียง หรือชื่อเรื่องรอง ส่วนใหญ่จะมีคำว่า หรือ / or เชื่อมโยง เช่น

มัทนะพาธา, หรือ, ตำนานแห่งคอกกุหลาบ

บางกอกแก้วคำสรวล, หรือ, นิราศนครศรีธรรมราช

Under the hill, or, The story of Venus and Tannhauser

1.2 ชื่อเรื่องเทียบเคียง (pararell title) หมายถึง ชื่อเรื่องจริงของหนังสือในอีกภาษาหนึ่ง เช่น

ชื่อเรื่องจริง ปฐมบทแห่งวิชาการท่องเที่ยว

ชื่อเรื่องเทียบเคียง An introduction to tourism studies

1.3 ชื่อเรื่องรอง (subtitles) หมายถึง คำหรือวลีส่วนที่นอกเหนือจากชื่อเรื่องจริงและชื่อเรื่องเทียบเคียง เป็นส่วนช่วยเสริมให้เข้าใจในเนื้อหาของหนังสือในเบื้องต้นมากขึ้น ปกติจะมีเครื่องหมายหัพภาคคู่ (:) คั่นระหว่างชื่อเรื่องจริงกับชื่อเรื่องรอง หรือใช้ตัวอักษรขนาดเล็กกว่าชื่อเรื่องจริง เช่น

การวิเคราะห์ความแปรปรวน : ประยุกต์เพื่อการวิจัย

Living in the Environment : A Source Book for Environmental
Education

2. ชื่อชุด (series)

หนังสือบางชื่อเรื่องจะเป็นเล่มหนึ่งจากหลายเล่มในชุดเดียวกัน หรือออกมาเป็นชุด หนังสือที่มีชื่อชุดเดียวกันอาจไม่ได้มีเนื้อหาต่อเนื่องกันหรือใช้ประกอบกันทั้งชุด แต่ชื่อชุดจะเป็นส่วนที่บอกถึงสาขาหลักหรือสาขาใหญ่ของหนังสือที่อยู่ในชุดเดียวกัน หนังสือบางเล่มถ้าอ่านเฉพาะชื่อเรื่อง อาจจะไม่ทราบถึงเนื้อหาหลักว่าเป็นสาขาใดหรือมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องใด ต้องดูที่ชื่อชุดหรือชื่อหนังสือเล่มอื่นๆ ในชุดเดียวกันประกอบด้วย เช่น หนังสือมีชื่อชุดว่า **ปรัชญาตะวันตก** ในชุดนี้มีหนังสือทั้งหมด 4 เล่ม ซึ่งทั้ง 4 เล่ม มีเนื้อหาไม่ต่อเนื่องกัน และชื่อเรื่องเป็นคำที่ผู้อ่านทั่วไปไม่คุ้นเคย ถ้าอ่านเฉพาะชื่อเรื่อง ผู้อ่านที่ไม่มีความรู้ในสาขาปรัชญา อาจไม่ทราบว่าหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับปรัชญาตะวันตก ต้องดูที่ชื่อชุดประกอบ ซึ่งหนังสือในชุดนี้ทั้ง 4 เล่ม ได้แก่ 1) โครโต (โสกราตีสในคุก) 2) อโปโลเกีย (โสกราตีสแก้คดี) 3) ทูโทโฟร (วิธีการของโสกราตีส) 4) ปรัชญากรีกโบราณ ตอนที่ 1-2

ชื่อชุดของหนังสืออาจปรากฏอยู่ที่ปกนอก ทั้งปกหน้าและปกหลัง หน้าปกใน หน้าหลังหน้าปกใน สันหนังสือ ใบบ่มปก หรืออาจเป็นหน้าหนึ่งต่างหาก ที่อยู่ในส่วนประกอบตอนต้นของหนังสือก็ได้

3. คำนำ (preface, foreward)

คำนำของหนังสือจะปรากฏอยู่ที่หน้าคำนำ ในส่วนประกอบตอนต้นของหนังสือ คำนำ คือ ข้อความที่ผู้เขียนต้องการชี้แจงกับผู้อ่าน หรือแจ้งให้ผู้อ่านทราบวัตถุประสงค์ในการเขียนหนังสือ และเนื้อหาโดยสังเขปของหนังสือ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดเลขหมู่และหัวเรื่อง

4. สารบัญ (table of contents)

การที่ผู้อ่านจะทราบได้ว่าหนังสือเล่มนั้นๆ มีการแบ่งเนื้อหาออกเป็นกี่บท กี่ตอน และปรากฏอยู่ที่หน้าใดในตัวเล่ม จำเป็นต้องดูจากสารบัญ ซึ่ง สารบัญ คือ หน้าที่ยกให้ทราบว่าเนื้อหาของหนังสือมีเรื่องอะไรบ้าง ตามชื่อบทแต่ละบท โดยการนำหัวข้อใหญ่ๆ ที่สำคัญที่ปรากฏในตัวเล่มมาแสดงให้ทราบตามลำดับก่อนหลังของเนื้อหาพร้อมทั้งกำกับเลขหน้าที่เป็นหน้าแรกที่เสนอเนื้อหาตามหัวข้อสำคัญๆ นั้น เพื่ออำนวยความสะดวกในการเปิดหารายละเอียดในตัวเล่มได้อย่างรวดเร็ว การพิจารณาสารบัญจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานทราบรายละเอียดของเนื้อหามากขึ้น ง่ายต่อการตัดสินใจกำหนดเลขหมู่และหัวเรื่องให้ตรงกับเนื้อหามากที่สุด

5. รายการภาพประกอบและแผนที่ (list of illustrations and maps)

รายการภาพประกอบและแผนที่ หรืออาจใช้คำว่า สารบัญภาพประกอบ หรืออาจเป็นตารางและแผนภูมิประกอบเนื้อหา ในหนังสือบางประเภท เช่น หนังสือทางด้านศิลปะ หรือหนังสือทางภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ ที่มีภาพประกอบสวยงามและมีความสำคัญ หรือแผนที่แสดงที่ตั้งของสถานที่ต่างๆ ที่สำคัญ จะนำมาแสดงรายการไว้ด้วย พร้อมกำกับด้วยเลขหน้า ข้อมูลในส่วนนี้ จะเป็นส่วนที่ช่วยเสริมให้ได้รายละเอียดของเนื้อหามากขึ้น โดยดูจากคำอธิบายภาพหรือแผนที่แสดงสถานที่ต่างๆ ว่าเป็นสถานที่อะไร มีความสำคัญอย่างไร

6. บทนำ (introduction)

ส่วนของบทนำ คือ หน้าที่ยเสนอเนื้อหาที่เป็นความรู้ขั้นพื้นฐานก่อนที่จะเข้าสู่เนื้อหาจริงของหนังสือ บทนำอาจเขียนโดยผู้แต่งหนังสือเองหรือผู้ทรงคุณวุฒิ ในสาขาวิชานั้นๆ ในกรณีที่หนังสือเป็นสาขาวิชาเฉพาะ ที่บรรณารักษ์ไม่มีความรู้อย่างลึกซึ้ง การอ่านบทนำจะช่วยให้ทราบเนื้อหาในเบื้องต้นเพียงพอต่อการตัดสินใจกำหนดเลขหมู่และหัวเรื่องได้อย่างถูกต้อง

7. ภาคผนวก (appendix)

ภาคผนวก คือ ส่วนที่เป็นรายละเอียดเพิ่มเติมจากเนื้อหาในบทต่างๆ ช่วยเสริมเนื้อหาของหนังสือให้สมบูรณ์มากขึ้น ผู้แต่งหนังสืออาจเขียนเอง นำมาจากหนังสือหรือเอกสารอื่น เนื้อหาในภาคผนวกส่วนใหญ่จะไม่ต่อเนื่องกับเนื้อหาในบทนั้นๆ แต่จะเป็นส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกัน ช่วยเสริมให้ผู้อ่านเข้าใจรายละเอียดของเรื่องได้ดีขึ้น

8. อภิธานศัพท์ (glossary)

อภิธานศัพท์ คือ บัญชีคำศัพท์ที่ปรากฏในเนื้อหาของหนังสือนำมาเรียงตามลำดับอักษร พร้อมทั้งอธิบายความหมายของคำศัพท์นั้นๆ ไว้ด้วย อภิธานศัพท์ ส่วนใหญ่จะเป็นคำศัพท์เฉพาะวิชา หรือคำศัพท์ยาก ซึ่งผู้อ่านอาจไม่เข้าใจหรือเข้าใจความหมายผิด การอ่านอภิธานศัพท์จะช่วยให้เข้าใจเนื้อหาในเล่มได้ดีขึ้น

9. บรรณานุกรม (bibliography)

บรรณานุกรม คือ รายการของหนังสือ และทรัพยากรสารสนเทศทุกประเภทที่ผู้แต่งใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าประกอบการแต่งหนังสือ มีประโยชน์สำหรับผู้อ่านที่ต้องการค้นคว้าเพิ่มเติมจากเนื้อหาของหนังสือ สามารถติดตามได้จากรายการในบรรณานุกรม และเป็นการให้เกียรติแก่ผู้แต่งที่เป็นเจ้าของหนังสือและทรัพยากรสารสนเทศที่ผู้แตงนำมาศึกษาค้นคว้าประกอบการเขียน ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้กับงานเขียนมากขึ้น ถ้ารายการในบรรณานุกรมนั้นเป็นงานของบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของบุคคลในสาขาวิชาการที่เกี่ยวข้อง การอ่านรายการบรรณานุกรม จะช่วยให้ทราบถึงสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในเล่มอีกทางหนึ่ง ในกรณีที่อ่านจากส่วนต่างๆ แล้ว ยังไม่สามารถตัดสินใจกำหนดเลขหมู่และหัวเรื่องได้

10. วรรณคดี (Index)

วรรณคดี อาจเรียกว่า บัญชีค้นคำ สารบัญช้ค้นคำ คือ การนำคำสำคัญ หรือหัวข้อสำคัญที่ปรากฏในเนื้อหาของหนังสือ มาจัดเรียงตามลำดับอักษร และกำกับด้วย เลขหน้าหรือเล่มที่ปรากฏเนื้อหาของคำวรรณคดี ซึ่งการอ่านหรือพิจารณาจากวรรณคดี จะช่วยให้ทราบถึงเนื้อหาของหนังสือว่าเกี่ยวข้องกับสาขาใด

11. หัวข้อย่อยภายในบทแต่ละบท

ภายในบทแต่ละบทจะมีหัวข้อย่อยของเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชื่อบท บางครั้ง การอ่านและพิจารณาจากส่วนต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นบรรณารักษ์อาจยังไม่สามารถตัดสินใจ กำหนดเลขหมู่และหัวเรื่องได้ จำเป็นต้องได้รายละเอียดมากขึ้น หัวข้อย่อยจึงเป็นส่วน สำคัญในการช่วยให้ได้รายละเอียดของเนื้อหาเพิ่มเติม

12. บทสรุป

ท้ายบทของแต่ละบทจะมีบทสรุป ซึ่งเป็นส่วนที่ผู้แต่งสรุปเนื้อหาทั้งหมด อาจอยู่ส่วนท้ายของแต่ละบทหรือเป็นบทสุดท้ายของเนื้อหา โดยการนำประเด็นที่สำคัญของ เนื้อหามากกว่าถึงอีกครั้ง

13. ส่วนประกอบอื่นๆ

นอกเหนือจากส่วนต่างๆ ทั้ง 12 ส่วน ยังมีส่วนอื่นที่จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงาน ทราบถึงเนื้อหาของหนังสือ ได้แก่ คำนิยามของผู้อ่านที่เคยอ่านหนังสือนั้นมาก่อน บทวิจารณ์หนังสือโดยนักวิจารณ์หรือผู้อ่าน สารสังเขปเนื้อหา เรื่องย่อ ส่วนต่างๆ นี้ อาจปรากฏอยู่ที่ส่วนใบหุ้มปก (dust jacket/wrapper) ก่อ้งบรรจุหนังสือ หรือวัสดุประกอบ เช่น แผ่นพับ ใบโฆษณา หรือบางครั้งอาจตีพิมพ์ในวารสาร คอลัมน์วิจารณ์วรรณกรรมก็ได้ ซึ่งจะช่วยให้บรรณารักษ์เข้าใจถึงเนื้อหาของหนังสือได้ดีขึ้น

สรุป

หัวข้อเรื่องและเลขหมู่มีความสำคัญต่อระบบการจัดเก็บหนังสือ เพราะผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ ใช้หัวข้อเรื่องเป็นจุดเข้าถึงเนื้อหาของหนังสือที่ห้องสมุดจัดเก็บไว้ให้บริการ และเลขหมู่จะเป็นส่วนที่แสดงถึงสถานที่จัดเก็บ ดังนั้นในการกำหนดหัวข้อเรื่องและเลขหมู่ จึงมีความจำเป็นที่ผู้ปฏิบัติงานต้องกำหนดให้ตรงกับเนื้อหาของหนังสือให้มากที่สุด มีความหมายเฉพาะเจาะจง และมีเอกภาพ โดยการใช้คู่มือที่เป็นที่ยอมรับ หรืออาจเป็นหัวข้อเรื่องและผู้ปฏิบัติงานกำหนดขึ้นเองอย่างมีหลักเกณฑ์ และก่อนที่ผู้ปฏิบัติงานจะตัดสินใจกำหนดหัวข้อเรื่องและเลขหมู่ ควรที่จะต้องพิจารณาถึงเนื้อหาของหนังสือให้แน่ชัดจากส่วนต่างๆ ประกอบกันหลายๆ ส่วน เพื่อผู้ใช้บริการจะได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่

แบบฝึกหัด

จงตอบคำถามต่อไปนี้พอสังเขป

1. หัวเรื่องหมายถึงอะไร
2. หัวเรื่องมีความสำคัญต่อการสืบค้นหนังสือที่จัดเก็บอย่างไร
3. หัวเรื่องที่ดีควรมีลักษณะอย่างไร
4. เลขหมู่หนังสือกับหัวเรื่องมีความสัมพันธ์กันอย่างไร
5. วิธีการกำหนดหัวเรื่องมีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร
6. กรณีที่ไม่มีหัวเรื่องที่ต้องการจากคู่มือกำหนดหัวเรื่องที่ใช้ จะมีวิธีการปฏิบัติอย่างไร เพื่อให้ได้หัวเรื่องสำหรับหนังสือเล่มนั้น
7. หัวเรื่องแบ่งออกเป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง
8. หนังสือประเภทวรรณคดีมีหลักเกณฑ์อย่างไรในการกำหนดหัวเรื่อง
9. จากรายชื่อหนังสือที่กำหนดให้ จงกำหนดหัวเรื่องโดย ภาษาไทยใช้คู่มือกำหนดหัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ที่จัดทำโดย คณะทำงานกลุ่มวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และภาษาอังกฤษใช้คู่มือ Sears List of Subject Headings
 1. พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน
 1. รามเกียรติ์
 2. พอขุนรามคำแหงกับระบบการปกครองสมัยกรุงสุโขทัย
 3. ปลาพะยูนของไทย
 4. การปลุกกุหลาบ
 5. แมลงศัตรูพืช
 6. พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย
 7. ระนาดเอก
 8. การควบคุมและป้องกัน โรคมะเร็ง
 9. การทุจริตการเลือกตั้งในประเทศไทย

10. Table tennis
11. Sola system
12. United State and Civil War
13. Africa and Israel : Relation in Perspective
14. Romio and Juliet : Criticism
15. Distance Education in Thailand
16. Dictionary of the English-French
17. Folklore
18. Civilization of Rome
19. Thailand Economic Policy

10.จงอธิบายถึงข้อมูลที่ท่านจะได้เพื่อช่วยในการกำหนดเลขหมู่และหัวเรื่อง จากการพิจารณา ส่วนต่างๆ ต่อไปนี้

ชื่อเรื่อง

ชื่อชุด

คำนำ

สารบัญ

รายการภาพประกอบและแผนที่

บทนำ

ภาคผนวก

บรรณานุกรม

อภิธานศัพท์

บทวิจารณ์หนังสือ